

vibus tribuerentur, semper contempserim: idemque cum a summis, mediis, infimis, cum denique ab universis hoc idem fit, cumque ii, qui ante sequi populi consensum solebant, fugiunt: non plausum illum, sed iudicium puto. Sin hæc leviora vobis videntur, quæ sunt gravissima: num etiam hoc contemnitis, quod sensitis, tam caram populo Romano vitam A. Hirtii⁵⁶ fuisse? Satis enim erat, probatum illum esse populo Romano, ut est: jucundum amicis, in quo vincit omnes: carum suis, quibus est carissimus: tantam tamen sollicitudinem bonorum, tantum timorem omnium, in quo meminimus? Certe in nullo. Quid igitur? hoc vos, per deos immortales! quale sit, non interpretamini? quid eos de vestra vita cogitare censetis, quibus eorum, quos sperant reipublicæ consulturos, vita tam cara sit?

Cepi, Patres conscripti, reverſionis meæ fructum: quoniam ea dixi, ut, quicumque casus consecutus esset, extaret constantiæ meæ testimonium: & sum a vobis benigne ac diligenter auditus. Quæ potestas si mihi sapius sine meo, vestroque periculo fiet, utar. Si minus, quantum potero, non tam mihi me, quam reipublicæ reservabo. Mihi fere satis est, quod vixi, vel ad ætatem, vel ad gloriam. Huc si quid accesserit, non tam mihi, quam vobis, rei que publicæ accesserit.

⁵⁶ A. Hirtii] Hirtio consule designato, sensurum, pro ejus incolunitate vota suscepit. Phil. 7. & 10. Manutius.

I N
M. ANTONIUM.
PHILIPPICA II.
ARGUMENTUM.

Habita a Cicerone IV. Non. Sept. oratione prima in Antonium, ille se in Villam Tiburtinam contrulit, ibique seipremdecim dies, quod Ciceroni responderet, commentatus est. XIII. Kal. Octobr. habito senatu, in absentem Ciceronem, qui se tuto in senatum venire non posse intelligebat, que cogitaverat, evomuit. His omnibus fuisse graviterque responderet, ac simul omnia Antonii scelera & flagitia commemorat hac oratione Cicero; que; ut P. Manutius putat, non dicta, sed scripta tantum, & deinde in lucem edita est. ERNESTUS.

I. UONAM meo fato, Patres conscripti, fieri dicam, ut nemo his annis viginti¹ reipublicæ hostis fuerit, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit? Nec vero necesse est a me quemquam nominari vobis, cum ipsi recordemini. Mihi penarum illi plus² quam optarem, dederunt. Te miror, Antoni, quorum facta imitere, eorum exitus non perhorrescere. Atque hoc in aliis minus mirabar. Nemo illorum inimicus mihi fuit voluntarius: omnes a me reipublicæ causa laceſſiti. Tu, ne verbo quidem violatus, ut audacior, quam L. Catilina; furiosior, quam P. Clodius viderere, ultro maledictis me laceſſisti: tuamque

¹ His annis viginti] Qui fluxerunt ab ipsius consulatu ad Cæsaris cadem. *Abram.*

² Mihi penarum illi plus] Commodè initio, humanitatis & clementiæ specimen exporitur acerros inventus est. P. Clodius in hibeet. Quas autem reipublicæ & Ciceroni Appia via a servis Milonis occisus est. *L. dem.*

porum historiis. Catilina contra patriam signa inferens a Petrejo C. Antonii legato victus, multis telis confossus, & inter corporum acerros inventus est. P. Clodius in Appia via a servis Milonis occisus est. *L. dem.*

que a me alienationem, commendationem tibi ad impios ci-
ves fore putavisti.

Quid putem? contemptumne me? non video nec in vita,
nec in gratia, nec in rebus gestis, nec in hac mea mediocri-
tate ingenii, quid despiciere possit Antonius. An in senatu fa-
cillime de me detrahi posse credidit? qui ordo clarissimis ci-
vibus bene gestæ reipublicæ testimonium multis, mihi uni
conservatæ dedit? An decertare mecum voluit contentione di-
cendi? hoc quidem beneficium est: quid enim plenius, quid
uberius, quam mihi & pro me, & contra Antonium dicere?
Illud profecto est: non existimavit, sui similibus probari pos-
se, se esse hostem patriæ, nisi mihi esset inimicus. Cui prius
quam de cæteris rebus respondeo, de amicitia, quam a me
violatam esse criminatus est, quod ego gravissimum crimen ju-
dico, pauca dicam.

II. Contra rem suam venisse me nescio quando questus
est. An ego non venirem contra alienam pro familiari & ne-
cessario meo? non venirem contra gratiam, non virtutis spe,
sed ætatis flore collectam? non venirem contra injuriam, quam
iste

³ Venisse] In iudicium, ut familiarem
meum defenderem. Iudiciale verbum. *Mansu.*
Res est obcurior; nec ullis veterum testata-
monumentis, ac prorsus suspitionibus inda-
ganda. Multas uxores habuit Antonius, qua-
rum prima fuit Q. Fadii Bambalionis, ho-
minis libertini, sed admodum opulenti filia.
De qua, Philippica III. 6. *Tuo conjugis,*
bono famine, locupletis quidem certe, Bam-
balio quidam pater est, bono nulla numero. Ni-
hil illo contemptus; qui propter bastantiam
lingue, stuporemque cordis cognomen ex con-
temelia traxerit. Bambalio, ut erat ditissimus,
aliis dabat partes, alios mittebat in nega-
tia, cum aliis alia contraheret. Quidam
Ciceronis familiaris ei pecuniarum item
intendit. Bambalio cum suæ causæ, si ex
fortuna & edicto Prætoris ageretur, disside-
ret, a quodam Tribuno plebis per M. An-
tonium generum suum impetravit, ut is illi
iudicio intercederet, jubereturque diem proferri,
quoad alii iudices in Bambalionis pro-
prietores constituerent, vel rotius iudicium
mutari rationem. Actor obtinendæ causæ spe
dejectus, nisi quæpiam magni nominis ora-
torem adhiberet, ad Ciceronem confugit.

Cicero familiarem suam defendit, contra
hanc inique intercessionis injuriam, cuiusque
causam egit, etiam illa formula qua Tribu-
nus plebis agi volebat, ut quantumvis mu-
tato iudicio, & iniquis conditionibus, ille
jus suum obtineret. Hoc igitur factio quere-
batur Antonius, amicitiam a Cicerone fuisse
violatam. Negat orator, & illius sui patro-
cিনিi tres ostendit fuisse rationes. 1. Quod
ille familiaris esset, alienus Bambalio. 2.
Quod ille obrueretur gratia M. Antonii. 3.
Quod contra omnem juris formam, interces-
sione Tribuni plebis, prohiberetur concessis
formalis jus suum experiri. *Abr.*

⁴ Non virtutis spe] Ita melius, quam,
ut in aliis specie. Virtutis enim spes in illa
ætate commendatur. Cicero de Rep. O *Fa-*
ni, difficultis causa, laudare poteram: non enim
res laudanda, sed spes est. Muret. Quidam
virtutis specie splendorem virtutis, & pul-
chritudinem intelligunt: libertinus interpre-
teratæxtem simulationemque virtutis, quasi
eam gratiam non solum sine virtute, sed et-
iam sine virtutis simulatione collegerit, æ-
tatis flore quem protulit libidini impro-
borum. *Abram.*

iste intercessoris iniquissimi beneficio obtinuit, non jure præ-
torio? (Sed hoc idcirco commemoratum a te puto, ut te
infimo ordini commendaras, cum te omnes recordarentur li-
bertini generum, & liberos tuos, nepotes Q. Fadii, liber-
tini hominis, fuisse.)

At enim te in disciplinam meam tradideras: nam (ita di-
xisti) domum meam vendituras. Næ tu, si id fecisses, me-
lius famæ, melius pudicitia: tuæ consululisses. Sed nec fecis-
si,

⁵ Intercessoris] Intercessione Tribuni, non
iudicio Prætoris. *Ferrat.*

⁶ Infimo ordini] Varii fuerunt ordines, in
quos civitas Romana descriptur. Prima
divisio fuit, in Senatum populumque Roma-
num: quibus postmodum æquæter ordo ac-
cessit: ut ait Plinius libro 33. cap. 2. Alia
descriptio fuit in patricios & plebem. Ple-
bem rursus in tribunos ararios, scribas, mer-
catores, & negotiatores, argentarios & fræ-
neratores, artifices & opifices, urbam fo-
rensem, libertinos & magistratum appari-
tores dividebat (de quibus fute Sigonius
lib. 2. de antiquo jure civium Romanorum
a cap. 7. ad 15.) aut etiam in Affiduos &
capite cenfos. Infimus autem vocatur ordo
libertinorum, quod suffragiorum jure care-
rent, saltem in quatuor tantum tribubus ur-
banis forent suffragium, quod in militiam
ordinarie non adficerentur nisi difficillimis
reipublicæ temporibus, quod ad magistratus
& curiam aditum non haberent: ut erudite
probat Sigonius ejusdem libri cap. 14. Liber-
tini autem illi dicebantur, qui in libertatem
aferri fuerant & servitute: quamvis antiquus
cum libertini nomen in eorum filiis hæretet.
Tranquillus in Claudio 24: *Eriam Appiana*
Cæcum censorum, generis sui proavertorem, li-
bertinorum filios in Senatum allegisse docuit:
ignarus temporibus Appii, & deinceps aliquan-
diu libertinos dictos non ipsos, qui manumit-
terentur, sed ingenuos ex his procreatos. *Abram.*

⁷ Q. Fadii] Bambalionis: de quo jam di-
ximus, & rursus Philipp. III.

⁸ Domum meam vendituras] De more.
Auctor de Oratoribus, & causis corruptæ e-
loquentiæ: Ergo apud majores nostros juvenes
ille, qui foro & eloquentia parabatur, imbu-
tus jam domestica disciplina, refertus bonis
studii, deducebatur a patre vel a propinquo
ad eum oratorem, qui principem locum in ci-

vitate tenebat. Hunc sectari, hunc prosequi,
hujus omnibus ditionibus interesse, fove in ju-
diciis, fove in concionibus affuebat. Plinius
junior, lib. 8. ep. 14. *Erant antem antiquitus*
inflaturum, ut & majoribus natu non aurbibus
modo, verum etiam oculis discerentur, quæ faci-
cienda non ipse nec per vicem quædam tradenda
minoribus habereamus. Inde adolescentuli statim
cahrentibus stipendiis imbebantur, &c. Inde
honores petiveri afflebant, curia foribus, & con-
silii publici spectatores antequam conjores e-
rant. Suis cuique patris pro magistro: aut
cui patris non erat, maximus quisque & vetu-
stissimus pro parente. Adeo ut ne forentia qui-
dem auspiciis rependia, & ad dicendum pro-
dite liceret sine auctore. Idem libro 2, e-
pist. 14: *At levitate ante memoriam meam*
(majores natu ita dicere solebant) ne nobilissi-
mis quidem adolescentibus locus erat, nisi ali-
quo consulari producente. Tanta veneratione
pulcherrimum opus colebatur. Nunc refractis
pudoris & reverentia claustris omnia parent
omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt. Ne-
que solum ut foro se aut militia parentent,
sed etiam ut mores componerent, ad majo-
res natu veniebant. Perius Sat. 5:

Nam primum pavido castos mihi purpura
vesti,
Bullaque succinthis laribus donata pependit,
&c.

Me tibi supplicii: teneros tu suscipis annos
Socratico, Coruato, feno. Tunc fallere solet
Apostata innotos ostendit regula mores.
Et premitur ratione animus, vincique labo-
rat.

Aristocæque tuo ducit sub pollice vultum.
Eo viribus intelligas hujusmodi vite magistratos
sumpta virili togæ principem adfictos fuisse,
ut in Cæliana: *Ut hinc virilem togam dedat,*
&c. hoc dicam hunc a patre continuo ad me
esse deductum. Vide initium lib. de Amicitia.
Idem.

ffti, nec, si cuperes, tibi id per C. Curionem, facere licuisset.

Auguratus petitionem¹⁰ mihi te concessisse dixisti. O incredibilem audaciam! o impudentiam pradicandam! Quo enim tempore¹¹ me augurem a toto collegio expetiturum Cn. Pompejus & Q. Hortensius nominaverunt, (neque enim licebat a pluribus nominari) tu nec solvendo eras, nec te ullo modo, nisi everfa republica, incolumen fore putabas. Poteras autem eo tempore auguratum petere, cum in Italia Curio non esset? aut tum, cum es factus, unam tribum sine Curione ferre¹² potuisses? cujus etiam familiares de vi condemnati sunt, quod tui nimis studiosi fuissent.

III. At

o C. Curionem] Qui turpiter amavit Antonium. Plutarchus in Antonio.

10 Auguratus petitionem] Dixisti te auguratus petitionem omisitisse in mei gratiam, ne videlicet tui meus fuisset competitor, ego repulsum ferrem. In hujusmodi sacerdotiorum petitione, cum plures essent candidati, magnum beneficium fuisset, si gratiosus competitor petitionem alteri concederet. Sic Carulus summum pontificatum cum Cesare & Haurico petens, misit qui magna pecunia vi Cesari persuaderent, ut ita a petitione desisteret, ut narrat Plutarchus in Cesare. Ex quo etiam liquet quo tempore Noster adeptus fuerit auguratum: Eriam in eorum sacerdotium collegium adoptatus est, quos augures appellavit Romani, loco Crassi Junioris, cum is apud Parthos mortem obisset. Abram.

11 Quo enim tempore] Anno, ut videtur, urbis septingentesimo, Cn. Domitio Calvino, & M. Valerio Messala Consulibus, quo tempore Tullius P. Crasso M. filio a Parthis delato, augur in ejus locum suffectus est. Idem.

12 Unam tribum ferre] Nota locutio. Sed quid tribus ad auguratum, cum is e duorum augurum nominatione penderet? Variis modis pro diversitate temporum sacerdotia collata funt. Siquidem tertio Marii consulatu, ut ait Vellejus lib. 2: Cn. Domitius Tribunus plebis legem tulit, ut sacerdotis, quos antea collega sufficiebant, populus crearet. Id ille fecit, ut advenit Tranquillus in Nerone cap. 2: Pontificibus offerret, quod alium quam se in patris sui locum cooptarent. De hac le-

ge noster epist. IV. ad Brutum: Existimo a nemino absentium rationem sacerdotum comitit posse haberi. Nam etiam factum est aures. C. enim Marius cum in Cappadocia esset, legem Domitius factus est augur: nec, quominus id postea liceret, ulla lex sanxit. Hanc legem L. Sylla Dictator abrogavit, renovavit Tit. Labienus Consulibus Ciceroe & Antonio. Dio 77: Cum Labienus de Pontificibus creandis rogationem tulisset, Caesar autem plebem demoveret, iterum plebs contra Syllam legem, Domitium legem renovavit, atque introduxit. Quod ita reor populi suffragiis fuisse permissum, ut necesse esset eum qui pontificatum vel auguratum adepturus erat, a duobus vel pontificibus vel auguribus nominari. Neque enim Caesar adhuc adolescens, & plebecula quam optimatibus jucundior, nominationem hanc contra Catulum & Servilium Hauricum competitoris obtinere facile potuisset, nisi Domitia lege fuisset ita sanctum. Orat. 2. in Rullum, cap. 7. Ne hoc quidem vidit, majores nostras tam fuisse populares, ut, quia per populum creari fas non erat propter religionem sacerdotum, in eo tamen propter amplitudinem sacerdotii (Pontificatus maximi) voluerint populo supplicari. Atque hoc idem de ceteris sacerdotiis Cn. Domitius, Tribunus plebis, vir clarissimus, tulit, quia populus per religionem sacerdotia mandare non poterat, ut minor pars populi vacaretur: ab ea parte qui esset factus, is a collegio cooptaretur. Secuta est lex Julia de sacerdotiis a Julio Cesare lata, ut videtur, in primo consulatu. De qua noster ad Brutum epist. IV: Est etiam in lege Julia,

que

III. At beneficio sum usus tuo. Quo? quanquam illud ipsum, quod commemoras, semper præ me tuli. Malui me tibi debere confiteri, quam cuiquam minus prudenti non satis gratus videri. Sed quo beneficio? quod me Brundisii non occideris¹³? Quem ipse victor, qui tibi, ut tute gloriari solebas, detulerat ex latronibus suis principatum, salvum esse voluisset, in Italiam ire jussisset, eum tu occideres? Fac potuisset¹⁴. Quod est aliud, Patres conscripti, beneficium latronum, nisi ut commemorare possint, iis se dedisse vitam, quibus non ademerint? Quod si esset beneficium, nunquam ii, qui illum interfecerunt, a quo erant servati, quos tu ipse viros clarissimos appellare soles, tantam essent gloriam consecuti. Quale autem beneficium est, quod te abstineris nefario sceler-

Tom. VI.

A a a

re?

que lex est de sacerdotiis proxima, his verbis: QUI PETIT, CUJUSVE RATIO HABEBITUR. Aperte judicet posse rationem haberi etiam non profectus. Cuius opinor, ex viis fuit ut sacerdotis nominandi quidem, & cooptandi sibi collegas jus haberent, sed eorum tamen nominatio rata non esset, nisi populi suffragium & consensus accederet. Philipp. III. Reliqua populus Romanus in ea familia, quam vidit amplissimam, persequetur. Imprimis paternum auguratum locum: in quem ego tum, ut quod a patre accepi filio reddam, mea nominatione cooptabo. Utrum igitur augurem Jovis Optimi Maximi, cujus interpretes, internumtisque constituti sumus, utrum populus Romanus liberentis sanciet, Pompeium an Antonium? Atque adeo sibi repugnat, cum in acceptione auguratus, & nominationis & suffragii, sive tribuum facit mentionem. Idem.

13 Quod me Brundisii non occideris] Julius Caesar, ut narrat Plutarchus in Antonio, ipse victoriam Dictator creatus, ipse quidem persecutus est Pompeium. Antonium vero Magistrum equitum nominans Romam ire iussit. Quod Cicero invidiose principatum Antonium appellat, quia contra leges ei Caesar hunc honorem concesserat. Quod autem Ciceroni & Antonio, e diversis partibus a pugna Pharsalica in Italiam appulsi, intercesserint negotii, constat ex ipso Cicerone. Epistola 6, lib. xi. ad Atticum: In oppido aliquo nullum residisse, quoad arcesseret. Minus sermone submissum: minus accesserim doleris: ipsam hoc me non anget. Brundisii jacere in

omnes partes est molestum. Propius accedere, ut suades, quomodo sine libroribus, quos populus dedit, possum? Qui mihi incolanti admi non possum: quos ego modo paulisper cum bacillis in turram conici ad populum accedam, ne quis imperatorem militum ferat. Ex epistola sequenti: Ad me misit Antonius exsepium Cesaris ad se literarum, in quibus erat se audivisse Catonem & Luc. Metellum in Italiam venisse, Roma ut essent palam: id sibi non placere, ne qui motus ex eo ferret: prohiberi que omnes Italia, nisi quorum ipse causam cognovisset, de quo ce rebelementius erat scriptum. Itaque Antonius petebat a me per literas ut sibi ignoscere: facere se non posse quin his literis pareret. Tum ad eum misit Luc. Lamiam, qui demonstraret illum Dolabellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quem primum veniret: ejus me literis venisse. Tum ille exidit ita ut me exciperet, & Lellum nominatum. Quod sane nollem. Paterat enim, sine nomine, re ipsa excipi. Pro Ligario: Apud quem igitur hoc dico? Nempe apud eum qui cum hoc reddidit, tamen me, antequam vidit, resp. reddidit. Qui ad me ex Egipto literas misit, ut efferem idem qui fuisset: qui cum ipse imperator in toto imperio populi Romani unus esset, esse me alterum populi Romani unus esse, esse mihi nuntium perferente, concessi saltem literas totius, quoad remissis patre, &c. E quibus patet, & quomodo de Cesaris voluntate in Italiam venerit, & cur eum Antonium non poterit occidere, Abram.

14 Potuisset] Jure belli.

re? qua in re non tam jucundum videri mihi debuit, non interfectum a te, quam miserum, id te impune facere potuisse.

Sed sit beneficium, quandoquidem majus accipi a latrone nullum potuit: in quo potes me dicere ingratum? An de interitu reipublicæ queri non debui, ne in te ingratus viderer? Nam in illa querela, misera quidem & luctuosa, sed mihi pro hoc gradu, in quo me senatus, populusque Romanus collocavit, necessaria, quid est dictum a me cum contumelia? quid non moderate? quid non amice? Quod quidem cuius temperantiæ fuit, de M. Antonio querentem, abstinere maledicto? præferim cum tu reliquias reipublicæ dissipavisses? cum domi tuæ turpissimo mercatu omnia essent venalia? cum leges eas¹⁵, quæ nunquam promulgatæ essent, & de te, & a te latas constiteret? cum auspicia augur, intercessionem consul sustulisses? cum esses foedissime stipatus armatis? cum omnes impuritates pudica in domo¹⁶ quotidie fusciperes, vino lustrisque confectus? At ego, tamquam mihi cum M. Crasso¹⁷ contentio esset, quocum multæ & magnæ fuerunt, non cum uno gladiatore nequissimo, de republica graviter querens, de homine nihil dixi. Itaque hodie perficiam, ut intelligat, quantum a me beneficium tum acceperit.

IV. At etiam literas, quas me sibi misisse diceret, recitavit, homo & humanitatis expertus, & vitæ communis ignarus. Quis enim unquam, qui paulum modo bonorum consuetudinem nosset, literas ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium protulit, palamque recitavit? Quid est aliud, tollere e vita vitæ societatem, quam tollere amicorum colloquia absentium? Quam multa joca solent esse in epi-

¹⁵ Cum leges eas] Post mortem Cesaris multas leges, quæ ne scriptæ quidem ante fuerant, nemum promulgatæ, vel tulit, vel per tribunos plebis ferri curavit Antonius. Quarum aliquæ ad ipsum Antonium pertinebant, contra legem Liciniam & Eburiam, quibus ferendis auspicia neglexit, & Tribunos plebis ad intercedendum prohibuit accedere. A persona facinoris atrocitatem exaggerat: longe enim est indignus ab augure quam a cæteris auspiciis contemni. Cumque ad officium Consulibus spectet providere ne tri-

butarum legum multitudinem reipublica turbetur, eaque legum multitudine sola reliquorum Tribunorum plebis intercessione tollatur, indignissimum est Consulibus Tribunus plebis intercedendi facultatem adinere. Idem.

¹⁶ Pudica in domo] Pompeii.
¹⁷ Cum M. Crasso] Multas contentiones fuisse Ciceroni cum M. Licinio Crasso constat ex ejus in Crassum dictionibus, quæ a Plutarcho referuntur. Idem.

epistolis, quæ prolata si sint, inepta esse videantur? quam multa seria, neque tamen ullo modo divulganda?

Sit hoc inhumanitatis tuæ: stultitiam incredibilem videte. Quid habes, quod mihi opponas, homo disertus, ut Mustellæ Tamisio, & Tironi Numisio videris? qui cum hoc ipso tempore stent cum gladiis in conspectu senatus, ego quoque te disertum putabo, si ostenderitis, quomodo sis eos inter scarios defensoris. Sed quid opponas tandem, si negem, me unquam istas literas ad te misisse? quo me teste convinces? an chirographo? in quo habes scientiam quæstuosam¹⁸. Qui possis? sunt enim librarii manu. Jam invidio magistro tuo, qui te tanta mercede, quantam jam proferam¹⁹, nihil sapere docuit.

Quid enim est minus, non dico oratoris, sed hominis, quam id objicere adversario, quod ille, si verbo negarit, longius progredi non possit, qui objecerit? At ego non nego: reque in isto ipso convinco, non inhumanitatis solum, sed etiam amentitiæ. Quod enim verbum in istis literis est non plenum humanitatis, officii, benevolentiae? Omne autem crimen tuum est, quod de te in his literis non male existimem: quod scribam tanquam ad civem, tanquam ad bonum virum; non tanquam ad sceleratum & latronem. At ego²⁰ tuas literas, etsi jure poteram a te laceffit, tamen non proferam: quibus petis, ut tibi per me liceat quandam de exilio reducere: adjurasque, id te, invito me, non esse facturum: idque a me impetras. Quid enim me interponerem audaciæ tuæ: quam neque auctoritas hujus ordinis, neque existimatio populi Romani, neque leges ullæ possent coercere? Verumtamen quid

A a a 2

erat,

¹⁸ Quæstuosam] Quia chirographa fingis, quasi a Cesare scripta. Infra. Manut.

¹⁹ Proferam] Infra, cap. 17.

²⁰ At ego] Concludit mentionem literarum, quas de Sexti Clodii restitutione ad Ciceronem scripserat Antonius. Eæ libro 14. ad Atticum, loco item decimo quarto, referuntur hoc initio: Occupatissimi est factum meis. Ubi his verbis petit Antonius: A Cesare petii, ut S. Clodium restitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio

ejus, si tu concessisset: quo magis laboro, ut eius voluntate id per me facere nunc liceat. Et ita concludit: Quod si non impetro, per me Clodium daturus non sum: ut intelligas quæstus apud me auctoritas tua sit, atque eo te placabilisorem præbeas. Respondet Cicero epistola sequenti: Ego vero tibi istuc, mi Antoni, remitto, atque ita, ut me a te, cum his verbis scripseris, liberalissime & honorificentissime tractatum existimem. Idem.

erat, quod me rogares, si erat is, de quo rogabas, Cæsaris lege reductus? Sed videlicet meam gratiam voluit esse, in quo ne ipsius quidem ulla poterat esse, lege lata²¹.

V. Sed cum mihi, Patres conscripti, & pro me aliquid, & in M. Antonium multa dicenda sunt: alterum peto a vobis, ut me pro me dicentem, benigne; alterum ipse efficiam, ut, contra illum cum dicam, attente audiat. Simul illud oro: si meam cum in omni vita, tum in dicendo moderationem, modestiamque cognovistis, ne me hodie, cum isti, ut provocavit, respondero, oblitum esse putetis mei. Non tractabo ut consulem: ne ille quidem me ut consularem. Et si ille nullo modo consul, vel quod ita vivit, vel quod ita rempublicam gerit, vel quod ita factus est consul: ego sine ulla controversia consularis.

Ut igitur intelligeretis, qualem ipse se consulem profiteretur, objecit mihi consulatum meum. Qui consulatus verbo meus, Patres conscripti, re vester fuit: quid enim ego constitui, quid gessi, nisi ex hujus ordinis consilio, auctoritate, sententia? Hæc tu homo sapiens, non solum eloquens, apud eos, quorum consilio, sapientiaque gesta sunt, ausus es vituperare? Quis autem meum consulatum, præter P. Clodium, qui vituperaret, inventus est? cujus quidem tibi fatum, sicuti C. Curioni, manet²²: quoniam id domi tuæ est, quod fuit illorum utriusque fatale²³.

Non

²¹ *Legis lata*] Nam si lege Cæsaris reditum in patriam impetraverat, Antonii beneficium in eo restituendo nullum erat. *Idem.*

²² *Cujus quidem te fatum, sicuti C. Curioni manet*] Non habeo dubium, quin legi debeat ita, ut in optimo libro scriptum est: *Cujus quidem tibi fatum, sicuti C. Curioni manet*. Sed nescio quomodo fit, ut quicquid paulo longius ab usitata loquendi consuetudine discedit, id quorundam aures protinus repudient. *Muret.* Faernum & Murætum secutus est Lambinus. In meo quoque codice est *tibi*. Laudat etiam sic hunc locum Sædicius in *Minerva*, lib. 21, cap. 4. & constructionem pluribus exemplis confirmat, ut illo Virgilii:

Hæc eadem matrisque tuæ, generique mane-

bunt.

Sed præstat ut alia ibi legas. *Grevius.*

²³ *Quod fuit utriusque fatale*] Fatalis maritis suis Fulvia, quod eos & ambitione inflexaret, & ad ciendas turbas excitaret. *Plutarchus* in *Antonio*: *Nuptiis animum adjecit, ducens Fulviam, quæ olim Clodii populari concionatori nupsisset, mulierem neque laudis, neque rei domesticae deditam, neque viro privato imperare dignantem, sed magistratum obtinenti præesse, & imperanti violentem imperare.* Adeo ut in proscriptione triumvirali multos ipsa suo nomine proscripserit, ut referunt *Dio*, & *Appianus*, & tum ipsa, tum *Antonius* Senatuum ludibrio habuerint, ut auctor est *Dio*, lib. 48: *Eas lullibria habuerunt, tum aliis modis, tum Senatuum Cali-*

gore

Non placet M. Antonio consulatus meus. At placuit P. Servilio, ut eum primum nominem ex illius temporis consularibus, qui proxime mortuus est: placuit Q. Lutatio Catulo, cujus semper in hac republica viveret auctoritas: placuit duobus Lucullis, M. Craffo, Q. Hortensio, C. Curioni; M. Lepido, C. Pisoni, M. Glabroni, L. Volcatio, C. Figulo, D. Silano, L. Murenæ, qui tum erant consules designati: placuit item, quod consularibus, M. Catoni: qui cum multa, vita excedens, providit, tum quod te consulem non vidit. Maxime vero consulatum meum Cn. Pompejus probavit, qui ut me primum decedens ex Syria vidit, complexus & gratulans, meo beneficio patriam se visurum esse dixit. Sed quid singulos commemoro? frequentissimo senatui sic placuit, ut esset nemo, qui mihi non, ut parenti, gratias ageret: qui non mihi vitam suam, liberos, fortunas, rempublicam referret acceptam.

VI. Sed quoniam illis, quos nominavi, tot ac talibus viris respublica orbata est: veniamus ad vivos, qui duo e consulari numero reliqui sunt. L. Cotta, vir summo ingenio, summaque prudentia, rebus iis gestis, quas tu reprehendis, supplicationem decrevit verbis amplissimis: eique illi ipsi, quos modo nominavi, consulares, senatusque cunctus assensus est. Qui honos post conditam hanc urbem habitus est togato ante me nemini. L. Cæsar, avunculus tuus, qua oratione, qua constantia, qua gravitate sententiam dixit in fororibus suarum virum, vitricum tuum²⁴! Hunc tu cum auctorem, & præceptorem omnium

nam vocantes, quod Senatores calcematis militibus crederentur: Et ipsa post viduos Brutum & Cassium, absente Antonio, bellum contra Cæsarem Octavianum, qui in Italiam redierat, excitavit. Quo bello ut ibidem narrat *Dio*, Fulvia, & gladio accingebatur, & militibus reseram dabat. Hæc illa est Fulvia, quæ tam foede insultavit abscesso capiti Ciceronis. *Idem Dio*, lib. 47: *Fulvia autem id caput arreptum, priusquam auferretur, insultansque amarulentis verbis & conspuens genibus suis imposuit: orique ejus aperto lingua extraxit, acubus (quales secum comendi capitibus causa mulieres ferunt) compunxit, ad-*

ditis crebris ac tussibus approbris. Ut mirum non sit turbulentam hanc mulierem Antonio dici fatalem. Et si enim infans amæ Cleopatræ extremam ei pestem invenit, id tamen Plutarchus Fulvia refert acceptum: *Ut mercedem Fulviæ, quod ancillari Antonium docuisset famini, debuisset Cleopatra, quæ plane cicerem & velut a virosinis institutum ad obtemperandum famini accepit*. Hæc Plutarchus. Neque tamen uxorem solum, sed etiam equum fatalem habuisse creditus est Antonius. Vide *Gellii* lib. III. Noct. Artic. cap. 9. *Abram.*

²⁴ *Vitricum tuum*] Virum matris tuæ, nam

mnium consiliorum, totiusque vitæ debuisses habere, vitrici te similem, quam avunculi esse maluisti. Hujus ego alienus consilii consul usus sum: tu sororis filius, æquid ad eum unquam de republica retulisti? Ad quos refert? dii immortales! ad eos scilicet, quorum nobis etiam dies natales audiendi sunt.

Hodie non descendit Antonius. Cur? dat natalitia in horis. Cui? neminem nominabo. Putate tum Phormioni²⁵ alicui, tum Gnathoni, tum Ballioni. O fœditatem hominis flagitiosam! o impudentiam, nequitiam, libidinem non ferendam! Tu cum principem fatorem, civem singularem, tam propinquam habeas, ad eum de republica nihil referas: ad eos referas, qui suam rem nullam habent²⁶, tuam exhauriunt? Tuus videlicet salutaris consulatus, perniciosus meus.

VII. Adeone pudorem cum pudicitia²⁷ perdidisti, ut hoc in eo templo dicere ausus sis, in quo ego senatum illum, qui quondam florens orbi terrarum præsidebat, consulebam: tu homines perditissimos cum gladiis collocavisti? At etiam ausus es (quid autem est, quod tu non audeas?) clivum Capitolinum dicere, me consule, plenum servorum armatorum fuisse. Ut illa, credo, nefaria senatus-consulta fierent, vim afferebam senatui. O miserum, si illa tibi nota non sunt: nihil enim bonum nosti: si sunt, qui apud tales viros tam impudenter loquere! Quis enim eques Romanus, quis, præter te, adolescens nobilis, quis ullius ordinis, qui se civem meminisset, cum senatus in hoc templo esset, in clivo Capitolino non fuit? quis nomen non dedit²⁸? Quanquam nec scribæ sufficere, nec tabu-

nam mater Antonii fuit Julia Lucii Cæsaris: quam post mortem Antonii patris P. Lentulus Sura duxit uxorem: Lentulus autem inter conjuratos iudicis Ciceronis est in carcere jugulatus. Idem.

²⁵ Phormioni] Parastris, quales sunt Phormio & Gnatho apud Terentium, & Ienonibus similibus illi Ballioni, qui apud Plautum inducitur. Idem.

²⁶ Qui suam rem nullam habent] Luce in vocabulo res. Cur ad eos, inquit, referas de res, qui suam rem nullam habent, tuam perdunt? Manut.

²⁷ Pudorem cum pudicitia] Pudor est animi, pudicitia corporis. Tu igitur, Anto-

ni, qui pudicitiam perdideras, parum de pudore laborasti: qui enim impudicus fueris, eum impudentem esse quis miratur? Idem.

²⁸ Quis nomen non dedit] Nomen dare dicuntur, qui in delecta in militem matriculam referuntur. Livius lib. II. Delectaque decreto nemo nomen dedit. Paulo post: Omnia certamine nomina dedit. Libro IV: Cognitis vacantium militum munere post bellum disserter. Ita dubii quoque inclinant ad nomina danda. Libro III: Cognoscendis causis eorum qui nomina non dedissent, bello perfecto se dantes tempus. Libro VI: Neque duci additæ viantibus fuissebant, neque saniores nomina dantes. Idem.

tabulæ nomina illorum capere potuerunt. Etenim cum homines nefarii de patriæ parricidio consisterent: consiorum indicis, sua manu, voce pene literarum²⁹ coacti, se urbem inflammare, cives trucidare, vastare Italiam, delere rempublicam consensisse: quis esset, qui ad salutem communem defendendam non excitaretur? præsertim cum senatus, populisque Romanus haberet ducem, qualis si qui nunc esset, tibi idem, quod illis accidit, contigisset. Ad sepulturam corpus vitrici³⁰ sui negat a me datum. Hoc vero ne P. quidem Clodius dixit unquam: quem, quia jure ei sui inimicus, doleo a te jam omnibus vitiis esse superatum. Qui autem tibi venit in mentem, redigere in memoriam nostram, te domi P. Lentuli esse educatum? an verebare, ne non putarem natura te potuisse tam improbum evadere, nisi accessisset etiam disciplina?

VIII. Tam autem eras excors, ut tota in oratione tua tecum ipse pugnares: ut non modo non coherentia inter se diceres, sed maxime disjuncta, atque contraria: ut non tanta mecum, quanta tecum tibi esset contentio. Vitricum tuum in tanto fuisse scelere, fatebare: poena affectum querere. Ita, quod proprie meum est, laudasti: quod totum senatus est, reprehendisti. Nam comprehensio fontium, mea; animadversio, senatus fuit. Homo disertus non intelligit, eum, quem contra dicit, laudari a se, eos apud quos dicit, vituperari.

Jam illud cuius est, non dico audaciæ, (cupit enim se audacem dici) sed, quod minime vult, stultitiæ, qua vincit omnes, clivi Capitolini mentionem facere, cum inter subsellia nostra venturum armati? cum in hac cella Concordiæ³¹, o dii immor-

²⁹ Voce pene literarum] Certe, ut Bificiole nostri verbis utar lib. VI. Subsecivarum, cap. XXI. Mirabantur & nostro seculo Indi papyrus loquentem, ut ipsi putabant, quod a

terum, ne quid illa resciscerent, in terram defodit, fuscisque, ut rebarur, sine arbitris manducavit.

³⁰ Vitrici] Lentuli.

³¹ In hac cella Concordiæ] Deprehensio conjuratorum literis, ut narrat Plutarchus in Cicerone, Senatui in cellam Concordiæ convocato, literas remisit, & insidit ausuræ. Unde illud pro Sextio: Exi eodem tempore Senatui in ade Concordiæ, quod ipsum tempore representabat memoriam consulatus mei. Manutius.

terum, ne quid illa resciscerent, in terram defodit, fuscisque, ut rebarur, sine arbitris manducavit.

immortales in qua, me consule, salutare sententiæ dicta sunt, quibus ad hanc diem viximus, cum gladiis homines collocati stent? Accusa senatum: accusa equestrem ordinem; qui tum cum senatu copulatus fuit: accusa omnes ordines, omnes cives, dum consistere, hunc ordinem; hoc ipso tempore, ab Ithyreis³² circumfederi. Hæc tu non propter audaciam dicis tam impudenter; sed qui^a tantam repugnantiam non videas, nihil profecto sapis. Quid est enim dementius, quam, cum ipse^b reipublica perniciosa arma ceperis, objicere alteri salutaria?

At etiam quodam loco factus esse voluisti. Quam id (dii boni!) te non decebat! in quo est tua culpa nonnulla. Aliquid enim salis ab uxore mima³³ trahere potuisti. *Cedant arma toga*. Quid? tum nonne cesserunt? At postea tuis armis cessit toga. Quæramus igitur, utrum melius fuerit, libertati populi Romani sceleratorum arma, an libertatem nostram armis tuis cedere. Nec vero tibi de verbis respondebo: tantum dicam breviter; neque illos, neque ullas te omnino literas nosse: me nec reipublicæ, nec amicis unquam defuisse, & tamen omni genere monumentorum meorum perfecisse operis subscevis, ut mea vigilia, meaque literæ & juventuti utilitatis, & nomini Romano laudis aliquid afferrent. Sed hæc non hujus temporis; ad majora veniamus.

IX. P. Clodium meo consilio interfectum esse dixisti. Quidnam homines putarent, si tum occisus esset, cum tu illum in foro, inspectante populo Romano, gladio stricto insecutus es: negotiumque transigisses, nisi ille se in scalas tabernæ librariorum conjecisset, hisque oppilatis impetum tuum compressisset? Quod quidem ego favisse³⁴ me tibi, fateor: suavisse, ne tu quidem

³² Ab Ithyreis] Barbaris ab Ithra urbe in Tauro monte. *Idem*
^a Vid. Man. Lamb. *tantarum*
^b Vid. contra *republicanum*
³³ Ab uxore mima] A Cytheride, amica sua, quam secum vel in castra ducebat. Unde Virg. *Tas, Galle, Lycoris* Perque nives alium, perque horrida castra scoutis est. Cytheridem significat, ut ait Probus, quæ

& Volumnia vocabatur, quod eam Volumnius Butrapelus, antequam Antonius, amavit. *Videtur de infra, & epist. ult. lib. ix. Fam. Idem. sup. Atum, sive potius conatum mihi probari.* Cujus autem impudentia fuit, objicere alteri consilium patris facinoris, quod sua manu patrare voluerat Antonius. *Abraham. Mordac. Fr. Sanctius, Minerva. III. 3. verbum fecerit non*

dicis. At Miloni ne favere quidem potui. Prius enim rem transegit, quam eum quisquam facturum id suspicaretur. At ego suavi. Scilicet is animus erat Milonis, ut prodesse reipublicæ sine suafore non posset. At lætatus sum. Quid? ergo in tanta lætitia cunctæ civitatis me unum tristem esse oportebat?

Quamquam de morte P. Clodii³⁵ fuit quæstio non satis prudenter illa quidem constituta. Quid enim attinebat nova lege quæri de eo, qui hominem occidisset, cum esset legibus quæstio constituta? Quæsitum est tamen. Quod ergo, cum res agebatur, nemo in me dixit; id tor annis post tu es inventus, qui diceres? Quod vero dicere ausus es, idque multis verbis, opera mea Pompejum a Cæsaris amicitia esse disjunctum, ob eamque causam mea culpa civile bellum esse natum, in eo non tu quidem tota re, sed, quod maximum est, temporibus errasti.

X. Ego M. Bibulo, præstantissimo cive, consule, nihil prætermisi, quantum facere enitique potui, quin Pompejum a Cæsaris conjunctione avocarem. In quo Cæsar fuit felicior. Ipsæ enim Pompejum a mea familiaritate disjunctum. Postea vero quam se totum Pompejus Cæsari tradidit, quid ego illum ab eo distrahere conarer? Stulti erat sperare: suadere impudentis.

Duo tamen tempora inciderunt, quibus aliquid contra Cæsarem Pompejo suaserim. Ea velim reprehendas, si potes. Unum, ne quinquenni imperium³⁶ Cæsari prorogaretur. Alterum, ne pateretur ferri³⁷, ut absentis ejus ratio haberetur³⁸. Quorum si utrumvis persuasisset: in has miseras nunquam incidissemus. Atque idem cum jam omnes opes, & suas, & populi Romani Pompejus ad Cæsarem detulisset, se-

Tom. VI.

B b b roque

non minus activum esse, quam *invideo*: atque ut latine dixit Virgilius, *Georg. I. 503. Nobis celi te regia invidet*, ita latinum esse *Favere tibi hanc rem, hoc factum*. Si quis tamen hic ellipsin esse velit præpositionis *ob*, *propter*, non valde reluctabor.

³⁵ Quamquam de morte P. Clodii] Occurrit tacite objectioni, *Si omnes, ut dicis, Clodii morte lætati sunt, cur igitur Milo da-*

mnatus est? Id acceptum refert non causæ Milonis, quæ fuit optima, sed institutioni novæ quæstionis. De qua multis queritur pro Milone. *Abraham.*

³⁶ Ne quinquenni imperium] Vide Orat. de Prov. Consul.

³⁷ Ferri] Subauditur legem.

³⁸ Ratio haberetur] In comitiis Consulatus.

roque eadem sentire cœpisset, quæ ego ante multo prævideram, inferrique patriæ bellum nefarium viderem, pacis, concordiæ, compositionis auctor esse non destiti: meaque illa vox est nota multis, *Urnam, Pompei, cum C. Casare societatem aut nunquam coisses, aut nunquam diremisses! Fuit alterum gravitaris, alterum prudentiæ tuæ.* Hæc mea, M. Antoni, semper & de Pompejo, & de republica consilia fuerunt. Quæ si valuissent, respublica staret: tu tuis flagitiis, egestate, infamia, concidisses.

XI. Sed hæc vetera: illud vero recens, Casarem meo consilio interfectum. Jam vereor, Patres conscripti, ne, quod turpissimum est, prævaricatorem mihi apposuisse videar, qui me non solum meis laudibus ornaret, sed etiam oneraret alienis. Quis enim meum in istius gloriosissimi facti conscientia nomen audivit? cujus autem, qui in eo numero fuisset, nomen est occultatum? Occultatum dico? cujus non statim divulgatum? Citius dixerim iactasse se aliquos, ut fuisse in ea societate viderentur, qui socii non fuissent, quam ut quisquam celare vellet.

Quam verisimile porro est, in tot hominibus, partim obsecris, partim adolescentibus, neminem occultantibus, meum nomen latere potuisse? Etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur illis auctoribus³⁹, Brutos ego impellerem, quorum uterque L. Bruti imaginem quotidie videret, alter etiam Ahalæ? Hi igitur his majoribus orti, ab alienis potius consilium peterent, quam a suis? & foris potius, quam domo? Quid? C. Cassius, in ea familia natus, quæ non modo

³⁹ Etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur illis auctoribus | Si M. Brutus, Decimus Brutus, C. Cassius, qui conspirationis in Casarem factæ principes & auctores fuerant, egissent aliis auctoribus & impulsoribus ad illud facinus designandum, non opus erat ut eos ipse hortaret, usque tanti facinoris auctor essem, cum haberent domesticos hortatores & majorum suorum exempla. Et uterque Brutus inter paternas majorum suorum imagines in atrio domus suæ collocatas viderent imaginem Luc. Bruti, qui Tarquinius eiecit, & patriam ab eorum do-

minatione liberavit. M. Brutus etiam inter maternas majorum imagines videret imaginem Ahalæ Servilii, qui sua manu occidit Spurius Melium, qui annona levanda, iacturisque rei familiaris, quia nimis amplecti plebem putabatur, in suspicionem venerat regni appetendi. Cassius haberet exempla majorum suorum, e quibus ille fuit Cassius, qui filium suum legibus agrariis populares auras aucupantem, cum in suspicionem venisset affectati regni, dicitur interemisisse, & bonâ ejus Cereri consecrasset. *Ab.*

do dominatum, sed ne potentiam quidem cuiusquam ferre potuit, me auctorem, credo, desideravit: qui etiam sine his clarissimis viris hanc rem in Ciliciâ ad ostium fluminis Cydni consecisset, si ille ad eam ripam, quam constituerat, non ad contrariam, naves appulisset. Cn. Domitium⁴⁰ non patris interitus, clarissimi viri, non avunculi mors, non spoliatio dignitatis, ad recuperandam libertatem, sed mea auctoritas excitavit? An C. Trebonio ego persuasi? qui ne suadere quidem ausus essem. Quo etiam majorem ei respublica gratiam debet, qui libertatem populi Romani unius amicitia præposuit: depulsoque dominatus, quam particeps esse maluit. An L. Tillius Cimber me est auctorem secutus? quem ego magis fecisse illam rem sum admiratus, quam facturum putavi. Admiratus sum autem ob eam causam, quod immemor beneficiorum, memor patriæ fuisset. Quid duos Servilios? Cascos dicam, an Ahalas? & hos auctoritate mea censes excitatos potius, quam caritate reipublicæ? Longum est persequi ceteros: idque reipublicæ præclarum fuisse tam multos; ipsis gloriosum.

XII. At quemadmodum me coarguerit homo acutus, recordamini. Casare interfecto, inquit, statim cruentum alte extollens M. Brutus pugionem, Ciceronem nominatim exclamavit, atque ei recuperatam libertatem est gratulatus. Cur mihi potissimum? Quod sciebam? Vide ne illa causa fuerit appellandi me, quod cum rem gessisset consimilem rebus iis, quas ipse gesseram, me potissimum testatus est, se æmulum mearum laudum exiisse. Tu autem omnium stultissime non intelligis, si id, quod me arguis, voluisse interfici Casarem, crimen sit: etiam lætatum esse morte Casaris, crimen esse?

B b b 2

Quid

⁴⁰ Cn. Domitium | Cn. Domitius me avunculo non egebat ad inferendam Casari necesse, satis excitatus interitu patris sui Luc. Domitii, qui occubuit pugna Pharsalica, & avunculi sui M. Catonis Uticensis, qui Uticæ mortem sibi ipse consecravit, ne in Casaris avunculi manus deveniret. Hic autem est Cn. ille Domitius Neronis proavus, quem Tranquillus in Nerone cap. 3. ait, omnibus gentis suæ præferendum. Subditque: *Is inter-*

cessit Casarianæ necis (quamquam infans) damnatus lege Pædis, cum ad Cassium Brutumque se propinquo sibi cognatione conjunctus contulisset, post universaque interitum classis ultimam commissam revertitur: auxilium etiam, nec nisi paribus ubique profugis, M. Antonio sponte & ingenio mori loco tradidit, solisque omnium ex iis qui pari lege damnati erant, restitutus in patriam, amplissimos honores percucurrit. Abiam.

Quid enim interest inter suasorem facti, & probatorem? aut quid refert, utrum voluerim fieri, an gaudeam factum? Equis est igitur, te excepto, & iis qui illum regnare gaudebant, qui illud aut fieri noluerit, aut factum improbarit? Omnes ergo in culpa. Etenim omnes boni, quantum in ipsis fuit, Caesarem occiderunt. Aliis consilium, aliis animus, aliis occasio defuit: voluntas nemini.

Sed stuporem hominis, vel dicam pecudis, attendite. Sic enim dixit, *M. Brutus*, quem ego honoris causa nominio, cruentum pugionem tenens, *Ciceronem* exclamavit: ex quo intelligi debet, cum conscium fuisse. Ergo ego sceleratus appellor a te, quem tu suspicatum aliquid suspicaris: ille, qui sullantem praese pugionem tulit, is a te honoris causa nominatur? Esto: fit in verbis tuis hic stupor. Quanto in rebus, sententiisque major? Construe hoc, consul, aliquando; Brutorum, C. Cassii, Cn. Domitii, C. Trebonii, reliquorum, quam velis esse causam. Edormi crapulam, inquam, & exhalare. An faces admovendae sunt, quae te excitent, tantae causae indormientem? Numquamne intelligis, statuendum tibi esse, utrum illi, qui istam rem gesserunt, homicidae sint, an vindices libertatis?

XIII. Attende enim paulisper, cogitationemque sobrii hominis punctum temporis suscipe. Etenim ego, qui sum illorum, ut ipse fateor, familiaris; ut a te arguor, socius; nego quidquam esse medium: confiteor eos, nisi liberatores populi Romani, conservatoresque reipublicae sint, plus quam fideiarios, plus quam homicidas, plus etiam quam parricidas esse: siquidem est atrocius patriae parentem, quam suum occidere. Tu homo sapiens & considerate, quid dicis? si parricidae: cur honoris causa a te sunt & in hoc ordine, & apud populum Romanum semper appellati? cur *M. Brutus*, te referente, legibus est solutus, si ab urbe, plus quam decem dies abfuisset? cur ludii Apollinares ⁴² incredibili *M. Bruti* honore

⁴¹ *M. Brutus*] Cui, quia praetor erat, ab urbe plus quam decem dies abesse non licebat, nisi legibus solveretur. *Manur.*

⁴² *Cur ludii Apollinares*] Brutus & alii Caesaris percussores parati caede, veteranorum & plebeculae metu ex urbe profugerant,

& Senatus ut honestum fugae praetextum daret, Brutum & Cassium annona praefecerat. Cum autem Praetoris esset urbani ludos Apollinares exhibere, eos C. Antonius Praetor absentis Bruti nomine magnifice suppeditatis a Bruto sumptibus celebravit. *Abram.*

noce celebrati? cur provinciae Cassio & Bruto datae ⁴³? cur quaestores additi? cur legatorum numerus auctus? Atque haec acta per te. Non igitur homicidae. Sequitur, ut liberatores tuo iudicio sint: quandoquidem tertium nihil potest esse.

Quid est? num conturbo te? Non enim fortasse satis, quae distinctius dicuntur, intelligis. Sed tamen haec est summa conclusionis meae: Quoniam scelere a te liberati sunt, ab eodem te amplissimis praemiis dignissimos iudicatos. Itaque jam retexo ⁴⁴ orationem meam. Scribam ad illos, ut, si qui forte, quod a te mihi obiectum est, quaerent, sitne verum: ne cui negent. Etenim vereor, ne aut celatum me ab ipsis, illis non honestum; aut invitatum refugisse, mihi sit turpissimum. Quae enim res unquam, pro sancte Jupiter! non modo in hac urbe, sed in omnibus terris est gesta maior? quae gloriosior? quae commendatior erit hominum memoria sempiterna? In hujus me consilii societatem, tanquam in equum Trojanum, cum principibus includis? non recuso.

Age etiam gratias, quoquo animo facis. Tanta enim res est, ut invidiam istam, quam tu in me vis concitare, cum laude non comparem. Quid enim beatus illis, quos tu expulsos a te praedicas, & relegatos? qui locus est aut tam desertus, aut tam inhumanus, qui illos, quo accesserint, non affari, atque appetere videatur? qui homines tam agrestes, qui se, cum eos adpexerint, non maximum cepisse vitae fructum putent? quae vero tam immemor posteritas, quam tam ingratae literae reperientur, quae eorum gloriam non immortalitatis memoriae prosequantur? Tu vero adscribe me talem in numerum.

XIV. Sed unam rem vereor, ne non probes. Si enim fuisset, non solum regem, sed regnum etiam de republica sustulisset: & si meus stylus ⁴⁵ ille fuisset, (ut dicitur) mihi cre-

⁴³ *Cur provinciae Bruto & Cassio datae*] *Manutius* ibidem, epist. 28. *Bruto* Macedonia, *Cassio* Syria. *Idem.*

⁴⁴ *Retexo*] *Retraho* quae dixeram, me videlicet conspirationis illius conscium non fuisse. Videtur autem esse ironia: non enim ad Brutum & Cassium ea de re scribere decreverat. *Retexo*, est muto & corrigo. Sic epist. 24. lib. 11. ad *Familiares*: *Novi timore re-*

textum superiora. *Manutius* ibidem, epist. 28. *An quod adolescens praesidi, cum etiam errore cum excusatione possem; id nunc astate praesidi pirata, commutem, ac me ipse retexam?* Ubi *Manutius*: *Qui retexit, mutat, quod iam fecit quasi male factum.* *Abram.*

⁴⁵ *Si meus stylus*] Si fuisset poeta illius fabula, quam Brutus & Cassius egerant, secutus *Fabu-*

382
 crede, non solum unum actum, sed totam fabulam confecissem. Quamquam si interfici Cæsarem voluisse crimen est ⁴⁵ vide, queso, Antoni, quid tibi futurum sit, quem & Narbone hoc consilium ⁴⁷ cum C. Trebonio cepisse notissimum est, & ob ejus consilii societatem, cum interficeretur Cæsar, tum te a Trebonio vidimus sevocari ⁴⁸. Ego autem (vide quam te cum agam non inimice) quod bene cogitasti aliquando, laudo, quod non indicasti, gratias ago: quod non fecisti, ignosco. Virum res illa quærebat.

Quod si te in iudicium quis adducat, usurpetque illud Cæsarianum ⁴⁹, Cui bono fuerit: vide, queso, ne hæreas. Quamquam illud quidem fuit, ut tu dicebas, omnibus bono, qui servire volebant: tibi tamen præcipue, qui non modo non servis, sed etiam regnas: qui maximo te ære alieno ad ædem Opus liberasti: qui per easdem tabulas ⁵⁰ innumerabilem pecuniam diffi-

Fabula est liberatio reipublicæ, poeta Cicero, stylus consilium, actus unus cædes Cæsaris, reliqui quatuor actus ad absolvendam fabulam requisiti videntur esse cædes Lepidi & trium Antoniorum, quos Cicero de medio sustulisset, quod iis tantibus non posset stare reipublica. Alia translatione idem expressit lib. x. i. ep. ad Cassium 4. Vellem Iulium Martium me ad canam irruisset, reliquiarum nihil fuisset. Nunc me reliquie vestrae exercent, & quidem præter ceteros me. Quod repetit libro x. ad Familiares, epistola ad Trebonium, quæ est 28. Idem.

⁴⁶ Quamquam si interfici Cæsarem voluisse crimen est. Antonius Cæsari ex Hispania redeuntis viginti Pompeii liberis. Narbonem usque obviam progressus comitem habuit, & contubernalem C. Trebonium: hinc oblique necandi Cæsaris mentionem iniecit: Antonius Trebonii consilio non acquievit ille quidem, sed fideliter rem silentio suppresse, ne ad aures Cæsaris manaret. Cicero rem aliter interpretatus contendit, Antonio necandi Cæsaris voluntatem adfuisse, sed audaciam desuisse. Idem.

⁴⁷ Hoc consilium. Ita rem narrat Plutarchus in Antonio: Et cum ex amicis fidelissimum quemque ad id negotium eligeret, delibetabat circa Antonium. Cumque ceteri vellet eum in consilio societatem admittere, rogavit Trebonium. Dicitur enim quo tempo-

re Cæsari ex Hispania redeuntis obviam seerunt, sibi comitem & contubernalem fuisse M. Antonium, cuius animum cum ipse pedeculavit, & ante experiri voluisset, Antonium eiebat sensisse quidem quovis ea dicerent, id tamen facinus aggredi noluisse, sed nihil facinus fideliter tacuisse, neque infasias ad Cæsarem desuisse. Abram.

⁴⁸ Te a Trebonio vidimus sevocari. Plutarchus tamen in Cæsare: Antonium qui & Cæsari fidelis erat & robustus, extra curiam detinuit Brutus Albinus insidiosis sermonem data opera longiorem. Sed Plutarcho Plutarchum opponimus: A. Trebonius, inquit in Bruto, Antonium circa curiam sanam seditionem in seculo sermone seris desinit. Cui concepta veritas adspualatur etiam Dio lib. 43. & Noctæ lib. 10. ad Familiares epist. 28. quæ est ad ipsum Trebonium: Quod vero a te uno optimo seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hac pœstis, interdum, quod vis mihi fore est, tibi subrafor. Idem Philipp. XIII. Idem.

⁴⁹ Cassianus. Vide Orat. pro Milone, cap. 12. & ibi Alconium.

⁵⁰ Per easdem tabulas. Infra: Ubi est scriptæ militie soterium, quod in tabulis que sunt ad Opus pœstis? Eam autem pecuniam dicitur per easdem tabulas dissipasse, quæ tabulas adulteraverat, ne furtum illud extraxit. Abram.

PHILIPPICA VII. bosius 383
 dissipavisti: ad quem e domo Cæsaris ⁵¹ tam multa delata sunt: cuius domus, quætuossissima est salorum commentariorum & chirographorum officina: agrorum, oppidorum, immunitatum, vestigialium, flagitiosissima nundina. Etenim quæ res egestati & æri alieno tuo, præter mortem Cæsaris, subvenire potuisset? Nescio quid conturbatus esse videris. Nunquid subtimes, ne ad te hoc crimen pertinere videatur? Libero te metu: nemo eredit unquam: non est tuum de republica bene mereri: habet illius pulcherrimi facti clarissimos viros respublica auctores: ego te tantum gaudere dico: fecisse non arguo. Respondi maximis criminibus: nunc etiam reliquis respondendum est. XV. Castra mihi Pompeji, atque illud omne tempus objecisti. Quo quidem tempore si, ut dixi, meum consilium, auctoritalque valuisset: tu hodie egeres, nos liberi essemus; respublica non tot duces & exercitus ⁵² amisset. Fateor enim, me, cum ea, quæ acciderunt, providerem futura ⁵³, tanta in

⁵¹ E domo Cæsaris. Post Cæsaris necem Calpurnia Cæsaris conjux, verita ne vel Cæsaris percussores, vel etiam Senatus invaderet, ingentem pecuniam vim e domo Cæsaris prolatam, id est tria circiter talentum milia deposita apud Antonium. Et in his Cæsaris commentarios, in quibus ipsius manu notata erant, quæ Cæsar facere decreverat. Interim cum Senatus nihil de Cæsaris actis mutandum censuisset, Antonius hanc occasionem rapiens Cæsaris commentarios adulteravit, & agros, immunitates, vestigialia civitatibus concessit, nihilque non vendidit cuius invenit emptorem. Idem.

⁵² Exercitus. Tres, quorum unus in Theffalia apud Pharsalum, alter in Africa apud Thapsum, tertius in Hispania apud Mandam deletus est. Primus Imperatorem habuit Cn. Pompejum, secundus P. Scipionem, tertius Cnæum & Sextum liberos Pompeji. Abram. Vide infra, cap. 22.

⁵³ Providerem futura. Quam prudenter Orator bello civili futura providerit, vide orat. pro Marcello: Tantumque apud me grati animi fidelis memoria valuit, ut nullis non modo cupiditate, sed non spe quidem prudens & sciens tanquam ad interitum ruerem voluntarium. Adde Epist. IV. lib. x. ad Attic. Præclara igitur conscientia sustentor, cum co-

gno me de republica aut meruisse optimi, cum prope, aut certe nunquam nisi dromi, talle: neque ipsa tempestate cursem esse publicam, quam ego quatuordecim annis ante propeveram. Libro VII. epist. VI. Pace opus est. Ex victoria cum multa mala, tum certe tyrannio exit. Libro x. epist. VI. Regnand, contentio est, in qua passus est modestior Rex, & probior & integrior, & is, qui nisi vin cit, nomen populi Romani deleatur necesse est. In autem vinuit, Syllano more excoqueque vincet. Jam quid de interitu Pompeji prædixerit, constat e multa, ut lib. VII. ad Attic, epist. I. Invenit in eam causam descendit, in qua neque paci, neque victoria, ratio quæsitæ est, unquam, semper flagitiose & calumniose fuge. Lib. XI. epist. VI. De Pompeji exitu mihi dubium nunquam fuit: tanta enim desperatio rerum ejus omnium regum & populorum animos occuparat, ut quocunque venisset, hoc putarem futurum. Quid? quod etiam Cæsaris exitum longe atre prospexit. Epist. VI. lib. X. Nullo enim modo posse videro stare istum diutius, quin ipse per se etiam languentibus vobis concideret, quippe qui forentissimus ac novus septem diebus ipse illi egerit ac perditis multitudine in actum vestigium venerit, que dantur verum fundationem tam cito amiserit, manufacturam in Metello, dicitur.

in mœstitia fuisse, quanta cæteri optimi cives, si idem providissent, fuissent. Dolebam, dolebam, Patres conscripti, rempublicam, vestris quondam, meisque consiliis conservatam, brevi tempore esse perituram. Neque vero eram tam indoctus, ignarusque rerum, ut frangerer animo propter vitæ cupiditatem: quam manens conficeret angoribus; dimissa, molestius omnibus liberasset. Illos ego præstantissimos viros, lumina reipublica, vivere volebam, tot consulares, tot prætorios, tot honestissimos senatores, omnem præterea florem nobilitatis ac juventutis, tum optimorum civium exercitus: qui si viverent, quamvis iniqua conditione pacis, (mihi enim omnis pax cum civibus bello civili utilior videbatur) rempublicam hodie teneremus. Quæ sententia si valuisset, ac non ii maxime mihi, quorum ego vitæ consulebam, spe victoriæ elati, obstitissent: ut alia omittam, tu certe nunquam in hoc ordine, vel potius nunquam in hac urbe mansisses.

At vero ⁵⁴ Cn. Pompeji voluntatem a me abalienabat oratio mea. An ille quemquam plus dilexit? cum ullo aut sermones, aut consilia contulit sæpius? quod quidem erat magnam de summa re dissentientes, in eadem consuetudine amicitia permanere. Sed & ego, quid ille, & contra ille, quid ego sentirem & spectarem, videbat. Ego incolumitati civium primum, ut postea dignitati possemus: ille præsentis dignitati potius consulebat. Quod autem habebat uterque quod sequeretur, idcirco tolerabilior erat nostra dissensio. Quid vero ille

CON-

divitiarum in avario. Item: Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quod dicitur: nec fallit, nec aliter accidit. Corruat iste necesse est aut per adversarius, aut ipse per se, qui eisdem sibi est adversarius unus acerrimus. Id spero vivis nobis fore: quanquam tempus est nos de illa perpetua iam, non de hac exigua vita cogitare: sin quid acciderit maturius, hæud sane mea multum interfuert, utrum factum viderem, an forem esse multo ante viderem. Fallux est tamen aliquando, ut epistola undecima ad Titonem: Videtur si infestior, posse opprimi, modo ut urbe salva, Agram.

⁵⁴ At vero] Objectione Antonii. Macro-

bis libro II. Saturnaliorum cap. 3. Pompejus Ciceronis faciliarum impatiens fuit. Quis hæc de eo dicta serbatur. Ego vero quem suam habeo, quem sequar non habeo. Paulo post: Et cum donasset Pompejus transjogon civitate Romana, O hominem bellum! inquit, Gallis civitatem promittit alienam, qui nobis nostram non potest reddere. Propter que meritis videbatur dixisse Pompejus: Cæpio ad hostem Cæcio transiit, ut nos timeat. Plura ejus dicta referunt, cum de jociis differret. Distum vero Pompeji elegantius ponitur apud Fabium libro VI, capite 4: Transi ad Cæsarem, me timetis. Idem.

consularis vir ⁵⁴, ac pene divinus de me fenserit, sciunt qui eum de Pharsalica fuga Paphum persecuti sunt. Nunquam ab eo mentio de me, nisi honorifica, nisi plena amicissimi desiderii, cum me vidisse plus fateretur, se speravisse meliora. Et ejus viri ⁵⁵ nomine me infectari audes, cujus me amicum, te sectorem esse fateare?

XVI. Sed omittatur bellum illud, in quo tu nimium felix fuisti. Ne jociis quidem ⁵⁶ respondebo, quibus me in castris usum esse dixisti. Erant quidem illa castra plena cura: veruntamen homines, quamvis in turbidis rebus sint, tamen, si modo homines sunt, interdum animis relaxantur. Quod autem idem mœstitiam meam reprehendit, idem jocum: magno argumento est, me in utroque fuisse moderatum.

Hereditates ⁵⁷ mihi negasti venire. Utinam hoc tuum verum crimen esset! plures amici mei, & necessarii viverent.

Tom. VI.

C c c

Sed

⁵⁴ Consularis vir] Minus est consularis, quam ut hæc vox possit huic loco convenire. Legunt alii singularis vir, quod placet, Idem.

⁵⁵ Et ejus viri] Epiphonema: sector Pompeji fuit Antonius, quia, ut infra dicitur, Bona Cn. Pompeji Magni, voci acerbissima subiecta præconis. Expectantibus omnibus, quænam esset tam impius, tam demens, tam Divi hominibusque hostis, qui ad illud scelus scitionis auderet accedere, inventus est nemo præter Antonium, Abram.

⁵⁶ Ne jociis quidem] Prætermissio. Quod spectat ad jocos quibus me in castris impulsive usum esse dixisti, illud crimen indignum est response. De jociis Plutarchus in Cicerone jam ante laudatus: Ipse quidem sine risu & mæstus obibat exercitum; alii autem, cum minime requirerent, videnti materiam suggereret. Sed quid noceret, si tum ipse, tum Macrobius uterque loco citato, non nihil nobis harum faciliarum impertiat? Macrobius: Cum ad Pompejum venisset: dicitur sero eum venisse, respondit: Minime sero veni: nam nihil hic paratum video. In eo jocus fuit, quod tanquam ad epulas invitatus responderet, ostentionemque a bello ad convivium traduxerit. Deinde interroganti Pompejo, ubi gener ejus Dalabella esset, respondit: cum facerem tue. Elegans plane jocus: obscure criminum dabat Pompejus, quod in adversis par-

tibus esset gener Ciceronis, quasi genero & facerem non bene convenire: Ipse quasi aliud agens crimen retorsit, & Pompejo criminum vertit, quod a Cæsare facerem suo differeret. Plutarchus: Cum Dominus quondam usum militum non satis probatum ad ordines militie promovere vellet, diceretur enim et probum esse & frugi; Cur igitur, inquit, cum non seras, ut sit curator tuorum liberorum? Quibusdam Theophrastum Lesbium præfectum fabrum laudantibus, quod Rhodios amissa classe commodo consolatus esset; Quam hominum est, inquit, Grecum habere præfectum? Cum Cæsaris plurima ex animi fortitudine succederent, istque quodammodo iam ipse obideret, Lentulo dicens se compescere Cæsaris amicos esse trister, respondit, Divis est Cæsarem obisse. Macrobius autem quodam ex Italia veniente, dicensque Rome sanam esse Pompejum obideri. Deinde, inquit, huc navigasti ut esset testis oculatus? Post eadem Pharsalicam, Nonio dicente bene sperandum esse, quod e Pompeji exercitu speciem aquile superesset, Bene, inquit, hortaris, si cum gravibus bellum generemus. Labieno divinationibus nitente quasi in faris esset, ut pones Pompejum esse totius belli vicarium, Videlicet, inquit, hoc usi stratagemate modo castra amiserunt, Abram.

⁵⁷ Hereditates] Ignominiosum fuit in a micorum testamentis præteriri, quod illud iudicio esset præteritis parum amari. Idem.

Sed qui istuc tibi venit in mentem? ego enim amplius H. S. ducenties acceptum hereditatibus retuli. Quanquam in hoc genere fateor feliciorum esse te. Me nemo, nisi amicus, fecit heredem, ut cum illo commodo, si quod erat, animi quidam dolor jungeretur: te is, quem tu vidisti nunquam, L. Rubrius Cassinas, fecit heredem. Et quidem vide⁵⁸, quam te amarit is, qui, albus atreve fueris, ignorans, fratris filium prateriit: Q. Fufii, * honestissimi equitis Romani, sui, que amicissimi, quem palam heredem semper fastitavit, ne nomen quidem perleripit: te, quem nunquam viderat, ac nunquam salutaverat, fecit heredem. Velim mihi dicas, nisi molestum est, L. Turfilius qua facie fuerit, qua statura, quo municipio, qua tribu. Nihil scio, inquit, nisi qua pradia habuerit. Igitur fratrem exheredans, te faciebat heredem. In multas praterea pecunias alienissimorum hominum, ejectionis veris heredibus, tanquam heres esset, invasit. Quanquam hoc maxime admiratus sum, mentionem te hereditatum ausum esse facere, cum ipse hereditatem patris non adisses⁵⁹.

XVII. Hæc ut colligeres, homo amentissime, tot dies in aliena villa declamasti? Quanquam tu quidem (ut tui familiarissimi distant) vini exhalandi, non ingenii acuti causa declamas. Et vero adhibes joci causa magistrum; suffragio tuo, & compotiorum tuorum, rhetorem⁶⁰: cui concessisti, ut in te, quæ vellet, diceret. Salsum omnino hominem! sed materia facilis est in te, & in tuos dicta dicere. Vide autem, inter te, & avum tuum quid intersit. Ille sensim dicebat, quod causæ prodesset; tu cursim dicis aliena.

At quanta merces rhetori data est? Audite, audite, Patres conscripti, & cognoscite reipublica vulnera. Duo millia jugerum campi Leontini⁶¹ Sex. Clodio rhetori assignasti, & quidem

⁵⁸ Et quidem vide] Ironia, quæ gravior aliquid suspicandum relinquit. Amor enim non ferrit in incognitum: nec Rubrius amare potuit Antonium, quem penitus ignorabat. Quibus innuitur, testamentum illud quod Antonium Rubrii faciebat heredem, adulteratum & subiectum fuisse. Idem.

* An Furius, an Fufius, ut in indice.

⁵⁹ Hered. patris non adisses] Quippe nulla erat. Manutius.

⁶⁰ Rhetorem] Sextus Clodius, Siculus, de quo Suetonius lib. de Claris Rhet.

⁶¹ Campi Leontini] Sext. Clodius Siculus fuit. Campus Leontinus in Sicilia dicitur ab urbe Leontio, casus memorant Plinius & Ptolemæus. Is autem ager fuit Sicilia totius ubere

dem immunia⁶², ut pro tanta mercede nihil sapere disceres. Num etiam hoc, homo audacissime, ex Cæsaris commentariis? Sed dicam alio loco, & de Leontino agro, & de Campano: quos iste agros ereptos reipublicæ, turpissimis possessoribus inquinavit. Jam enim, quoniam criminibus ejus satis respondi, de ipso emendatore & correctore nostro quadam dicenda sunt. Nec enim omnia effundam, ut, si sapius decertandum sit, ut erit, semper novus veniam: quam facultatem mihi multitudo istius vitiorum, peccatorumque largitur. Vixne igitur te inspiciamus a puero? sic opinor. A principio ordiamur.

XVIII. Tenesne memoria, pratextatum te decoxisse? Patris, inquit, ista culpa est⁶³. Concedo. Etenim est pietatis plena defensio. Illud tamen⁶⁴ audacia tua, quod sedisti in

C c c z

qua-

uberrimus. M. Tullius Frumentaria in Verrem: *Remissa vero ager, qui saltem esse videtur. Et quod caput est rei frumentaria, campus Leontinus, casus antea species hæc erat, ut cum oblitum videret, amone caritatis non crederet. Jam si fuit uberrima Sicilia pars, facile vides quantum Antonius hac largitione reipublica vulnus inflixerit. Idem.*

⁶² Immunia] Libera ab omni servitute, decumis & aliis ejusmodi vectigalibus non obnoxia. Manutius.

⁶³ Patris, inquit, ista culpa est] Huic objectioni mox respondebis: Mea culpa non est, sed patris mei. Non enim ego, sed pater meus vivendo luxuriose patrimonium abligavit, & tam grande res alienam contraxit, ut bonis cedere coactus fuerim, cum non possem res illud alienum dissolvere, fidemque meam a patris creditoribus liberare. Pater est ille M. Antonius Creticus tam dissolutus nepos, ut ne tabulas quidem rationum conficere crederetur. Cicero libro III. in Verrem: *Audimus aliquem tabulas nunquam conficisse: quæ opinio hominum de Antonio falsa. Ubi Alconius: Hic est Mar. Antonius dissolutissimus curator oræ maritimæ, Creta maritima, Ecce quem Salustius ait perdenda pecunia genitum, & vacans a curis, nisi instans. Ut Orator Antonio filio dissolutionem patris his verbis obiecit: PATRIS, INQUIES, ISTA CULPA EST. Antonii pater fuit, Antonius Creticus, vir,*

⁶⁴ Illud tamen] Lex Roscia theatralis a L. Roscio Othone Tribuno plebis lata, ne quis spectaret in quatuordecim primis graduum ordinibus, qui proxime ad orchestram & podium accedebant, nisi si esset ingenuus ab ingenito patre, & censum equestrum, id est, quadringenta solidaria, possideret. His autem ex senatorio vel equestri ordine natis, qui sine suo, sive fortunæ vitio decoxerant, neque jam censum equestrum obtinebant, peculiariter locum constituit. Ex hoc igitur capite